

**Ecaterina Balica, *Criminalitatea violentă*
București, Editura Oscar Print, 2008, 315 p.**

Apariția lucrării *Criminalitatea violentă* a Ecaterinei Balica, doctor în sociologie, cercetător în domeniul sociologiei crimei și criminalității, a reprezentat un eveniment științific pentru specialiști și nu numai, date fiind tematica și stilul lucrării extrem de interesantă pentru un cititor indiferent de sfera sa de activitate.

Lucrarea abordează (în primul capitol) principalele definiții și sensuri ale conceptului de violență: „indiferent de modul în care este definită violența (...)”, aceasta este un fenomen prezent în toate societățile umane. Printre formele de manifestare ale violenței în societățile contemporane descrise de autoare în cadrul lucrării se numără și unele mai puțin cunoscute publicului: violența anomică, violența conflictuală și violența predatorie, violența financiară și, nu în ultimul rând, violența criminală. Ultima formă menționată constituie obiectul studiului întreprins de autoare și include în opinia sa: omorurile, agresiunile sexuale, tâlhăriile, lovirile cauzatoare de moarte și vătămările corporale.

În definirea agresivității și prezentarea formelor de manifestare, autoarea se referă pe larg la agresivitatea umană și formele ei de manifestare, cu trimiteri la agresivitatea din lumea animală (studii etiologice asupra agresivității includ studii realizate de Henri Laborit, considerațiile științifice ale lui Konrad Lorenz și colaboratorului său Eibl-Ebsefeldt, ca și ale unui alt autor, Desmond Morris).

În continuare, autoarea prezintă agresivitatea din perspectiva sociobiologiei (cu enumerarea tipurilor de agresiune identificate

de Edward O. Wilson), din perspectiva psihologiei și abordarea criminologică a agresivității – criminologia oferind o perspectivă mai complexă asupra agresivității –, context în care ne sunt prezentate considerațiile lui Jean Pinatel, potrivit căruia „agresivitatea este tendința spre agresiune”.

În capitolul al doilea, referitor la criminalitatea violentă, se precizează, de la bun început, că s-au luat în considerare doar actele de violență săvârșite cu intenție și producerea unor prejudicii de natură fizică directă asupra victimelor precum: omorul, tentativele de omor, lovirile cauzatoare de moarte, violul, vătămarea corporală gravă și tâlhăria.

În cadrul acestui capitol sunt evidențiate particularitățile agresorilor care comit acte violente: omoruri, violuri, tâlhării, dar și caracteristicile agresorului din spațiul familial. Un loc la fel de important îl ocupă în designul capitolului și informațiile privind victimele criminalității violente.

În capitolul al treilea, autoarea aduce în atenția cititorilor o serie de studii și cercetări realizate de către sociologi, psihologi și criminologi asupra criminalității violente în România. Sunt trecute în revistă cele mai semnificative studii realizate asupra persoanelor implicate în comiterea unor fapte de omor, viol sau tâlhării.

În capitolul al patrulea, criminalitatea violentă este abordată din perspectiva teoriilor psihologice și psihopatologice, subliniind faptul că teoriile psihologice care pot fi utilizate în explicarea violenței criminale sunt

cele care se construiesc în jurul relației dintre frustrare și agresivitate (Freud, Dollard) sau agresivitate și învățare (Bandura). Teoriile psihopatologice ale violenței, se construiesc în jurul ideii conform căreia există o corelație directă între psihopatie și comportament violent. În acest sens, ne este prezentată o scală de diagnosticare a psihopatiei, acceptată și utilizată de specialiștii din întreaga lume, dar și câteva direcții de dezvoltare a studiilor de specialitate, cum ar fi: relația dintre psihopatie și comportamentul delinvent, relația dintre psihopatie și criminalitatea violentă, relația dintre psihopatie și delincvența sexuală, relația dintre psihopatie și omor și, nu în ultimul rând, relația dintre boala mentală și violența/violența criminală.

Autoarea acordă un spațiu adecvat și explicațiilor privind criminalitatea violentă din perspectiva teoriilor sociologice (teoria anomiei, teoria asocierilor diferențiale și teoria ecologică). Prezentarea teoriilor criminologice (teoria alegerii raționale a unui mod de viață delinvent, cum este formulată de către criminologul Maurice Cusson, și cum a evoluat delinventul, unde autoarea ne prezintă atât varianta lui Daniel Farrington, cât și alte variante avansate în literatura de specialitate).

De asemenea, un loc aparte în structura cărții îl are capitolul în care sunt prezentate informațiile privind evoluția infracțiunilor circumscrise criminalității violente în spațiul european și cel românesc. Pornind de la analiza datelor statistice oferite de către Inspectoratul General al Poliției, autoarea evidențiază particularitățile evoluției infracțiunilor de omor, tâlhărie, viol, vătămări corporale și loviri cauzatoare de moarte, în perioada 1990-2007. Metodologia utilizată a inclus o serie de indicatori specifici analizei seriilor cronologice, frecvent utilizați de către specialiștii interesați de econometrie, care au fost adaptați cerințelor cercetării noastre: indicatori relativi (indicatorul ritm de dinamică cu bază fixă $[R_{t/t}]$) și indicatorul ritm de dinamică cu bază în lanț $[R_{t/t-1}]$ și indicatori medii (indicatorul modificare absolută medie $[\Delta]$, indicatorul ritmul mediu de dinamică $[R]$, indicele mediu de dinamică $[I]$).

Determinarea tendinței evoluției seriei cronologice corespunzătoare criminalității violente a fost realizată printr-o metodă analitică de determinare a trendului pe baza unei funcții matematice (liniare, polinomiale, parabolice etc.).

Capitolul șase ne prezintă factorii de risc ai criminalității violente din România, factori care acționează asupra individului pe parcursul vieții și până în momentul comiterii actului violent. Considerând că există o serie de factori situaționali care influențează producerea actului violent, autoarea a apreciat, în mod salutar, că este necesar să se refere și la relația dintre victimă și agresor sau la aspecte legate de infracțiune și modalitățile de producere a crimelor violente.

Partea a doua a lucrării reprezintă rezultatul investigațiilor desfășurate de autoare în cadrul Penitenciarelor de Maximă Siguranță Craiova și Rahova, la nivelul unor loturi de persoane condamnate definitiv pentru comiterea de infracțiuni violente (omor și tâlhărie). Pornind de la analiza studiilor și cercetărilor realizate în România pe tema criminalității violente, autoarea reușește să-și elaboreze cadrul de investigații în jurul unor obiective clar conturate. Metodologia utilizată pentru realizarea investigațiilor a inclus analiza documentară a dosarelor unor persoane condamnate pentru săvârșirea de infracțiuni violente, ancheta pe baza unei fișe etiologice pe loturi de persoane condamnate pentru infracțiuni violente (omor și tâlhărie) și, nu în ultimul rând, interviuri individuale (istorii de viață) cu persoane condamnate pentru cele două categorii de infracțiuni violente.

Investigațiile desfășurate au permis identificarea unor factori specifici criminalității violente la nivelul mediului familial, al mediului școlar, al grupului de prieteni, asociați statutului ocupațional al agresorului, specifici unor tipuri de omor, factori de risc identificați la nivelul relației dintre agresori și victime (rolul victimei în producerea omorului), dar și antecedentele penale – ca factori de risc în producerea omorului.

Cercetările efectuate au validat existența unei continuități a violenței pe parcursul vieții,

cel puțin pentru o categorie de subiecți, violență care se manifestă cu intensitate variabilă în anumite perioade ale evoluției individului.

Necesitatea elaborării unor programe de prevenire a criminalității violente, în accepțiunea autoarei, trebuie să se adapteze fiecărui tip de infracțiune inclus în sfera acestei noțiuni și să vizeze diminuarea acțiunii factorilor de risc identificați la nivel individual, familial, școlar, la nivelul grupului de prieteni sau la nivelul comunității și al societății. De asemenea, autoarea subliniază importanța implementării programelor de justiție restaurativă la nivelul comunităților, dar și nevoia ca serviciile de probațiune să poată interveni, prin intermediul personalului de specialitate, în cazul persoanelor cu sancțiuni ce includ măsuri/obligații pe perioada de supraveghere stabilită de instanță. Importante sunt și acele programe centrate pe asistența victimelor actelor de violență.

Ultimul capitol este centrat pe descrierea particularităților infracțiunilor de tâlhărie, cu evidențierea factorilor de risc care influențează producerea infracțiunilor de tâlhărie. Analiza datelor statistice pe perioada 1990-2007 a evidențiat o tendință de creștere a ponderii infracțiunilor de tâlhărie în totalul criminalității violente. Tendința a fost însoțită

de unele modificări sociodemografice, prin creșterea semnificativă a numărului de minori și tineri implicați în acest tip de infracțiune. În ceea ce privește factorii de risc, se menționează o serie de factori determinați de mediul familial (familia de origine sau familia pe care și-au constituit-o agresorii), factori de risc care se manifestă la nivelul mediului școlar, la nivelul grupului de prieteni în producerea infracțiunilor de tâlhărie, factori de risc asociați statusului ocupațional al persoanelor condamnate pentru tâlhărie și antecedentele penale.

Autoarea consideră necesare studii și cercetări care să fundamenteze programele de prevenire, dar și să evalueze actualele programe de prevenire derulate de unele instituții guvernamentale și organizații neguvernamentale, studii care să permită, în opinia sa, identificarea punctelor forte și a celor slabe, în scopul îmbunătățirii lor.

Cartea Ecaterinei Balica se impune și printr-o bogată bibliografie, materiale documentare, studii etc., care dau o notă de profunzime analizelor pe care le-a întreprins în domeniul evoluției criminalității violente. Temeinicia documentării ne dezvăluie un profesionist al domeniului, dedicat întru totul demersului său.

George Cristian Spînu